Toespraak van CDA-fractievoorzitter Bert de Vries t.g.v. de partijraad te Den Haag dd. 13 juni 1987

Embargo tot moment van uitspreken.

21 mei 1986 ligt inmiddels al weer ruim een jaar achter ons.

Lubbers II is geen nieuwtje meer en wordt met de neus op harde feiten gedrukt.

In de sterk vergrote CDA-Tweede Kamerfractie kennen we al nauwelijks meer het verschil tussen nieuwe en oude leden.

De partij heeft z'n nieuwe voorzitter en gaat onder diens leiding werken aan verbreding en verdieping van onze politieke filosofie.

Hoe staan we er intussen voor?

Electoraal niet slecht.

De Statenverkiezingen hebben bevestigd dat het niet zomaar een gril van de kiezers of angst voor het socialisme van Den Uyl is geweest, waardoor de uitslag vorig jaar zo gunstig voor ons was.

Het CDA blijkt als brede, op christelijke uitgangspunten gebaseerde volkpartij inderdaad brede groepen van de bevolking aan te spreken.

De kansen die dat biedt moeten we benutten.

Ook door in de discussie over de toekomstige inrichting van de samenleving het voortouw te houden. Een diepgaande discussie daarover in de partij kan daaraan een belangrijke bijdrage leveren en de afstand tussen het kader en de Haagse politiek verkleinen.

Onze basisfilosofie - zoals neergelegd in het rapport 'Van verzorgingsstaat naar verzorgingsmaatschappij' - is inmiddels tamelijk duidelijk. De analyse die eraan ten grondslag ligt wordt vandaag breder gesteund dan enkele jaren geleden, niet alleen binnen, maar ook buiten het CDA.

Waar het nu op aankomt is die visie operationeel te maken. Dan gaat het dus om de vraag; wat bedoelt het CDA met de verzorgingsmaatschappij of de verantwoordelijke samenleving - niet abstract, maar concreet - als we het hebben over de gezondheidszorg, de bejaardenzorg, het onderwijs, de volkshuisvesting en gaat u maar door.

Eén aspect van die vraag is: hoe moeten de verantwoordelijkheden worden verdeeld.

Een ander aspect is; hoe hoog of hoe laag moeten de "vloeren" - de basisvoorzieningen -liggen die de overheid garandeert?

Hoge "vloeren" leiden tot een zware belasting- en

premiedruk en dus tot een betrekkelijk laag vrij besteedbaar inkomen voor de burgers. Lage "vloeren" leiden tot sobere voorzieningen en de vrees is dan al gauw dat dit per saldo een achteruitgang zal opleveren voor de lagere inkomensgroepen.
Moeilijke keuzen dus. Keuzen die we echter op straffe van verlies aan geloofwaardigheid niet uit de weg mogen gaan. De komende drie jaar zal de partij daarover toenemende helderheid moeten verschaffen. Vandaag maken we daarmee een begin.
Als we dan daarbij nu het begrip "verantwoordelijke samenleving" wat meer nadruk geven, wil ik daarover van mijn kant nog graag de opmerking maken dat ik het begrip "verantwoordelijk" een door en door christelijk begrip vind.
Wie zich verantwoordelijk gedraagt, kan niet onverschillig staan tegenover de naaste, en zal zich dus solidair betonen. Wie zich verantwoordelijk voelt voor de schepping, zal een goed rentmeester zijn. En wie zich verantwoordelijk voelt voor de inrichting van de samenleving, zal een open ooghebben voor de gerechtigheid. De Bijbel leert ons immers duidelijk dat het daarop in onze verhouding tot God en de naaste aankomt.
Vanuit de fractie zullen we de discussie over deze zaken niet alleen met grote belangstelling volgen, maar er ook van harte en intensief aan meedoen.
Dat brengt me dan even op het functioneren van die sterk vergrote en vernieuwde fractie.
Dat gaat goed.
Na een jaar lopen veel van onze nieuwe leden al net zo bedrijvig rond als de oud-gedienden.
Ook in een fractie van 54 blijkt er na enige tijd werk zat te zijn voor iedereen. Uiteraard profiteren we daarbij nog steeds,van het feit dat een winst van negen zetels een enorme psychologische opsteker is.
Dat verklaart dan tevens dat de samenwerking met de V.V.D er niet echt gemakkelijker op geworden is. Als je samen een karwei geklaard hebt en de één wordt ervoor beloond en de ander niet, dan is het volstrekt begrijpelijk dat het nogal wat spankracht van de V.V.D kost om dat te verwerken.
Het blijft dan voor de V.V.D een schrale troost dat het in feite gaat om verlies van winst; winst die in een voorafgaande periode grotendeels ten koste van ons was behaald. Toch

ben ik niet somber over de coalitie.
Ik heb er vertrouwen in dat de verhoudingen binnen de V.V.D zich nu beginnen te normaliseren en dat dat
ook de samenwerking tussen de beide fracties ten goede zal komen.
We zullen dat nodig hebben, want we gaan geen gemakkelijke tijden tegemoet.
We hebben de kiezers gevraagd Lubbers de kans te geven om z'n karwei af te maken.
Dat schept verplichtingen, ook nu dat karwei nog moeilijker blijkt dan we vorig jaar dachten.
De internationale meewind waar het kabinet-Lubbers I van profiteerde is omgeslagen in tegenwind.
De meewind hielp ons om de diepe crisis aan het begin van de jaren tachtig te overwinnen.
Toen dat herstelproces goed op gang kwam, kreeg de schatkist een aardgastegenvaller van 12 mld te verwerken. Een deel daarvan werd opgevangen door lastenverzwaringen voor bedrijven, wat op zichzelf remmend op het herstel werkte.
Direkt daarop kwam de derde klap, nl. de enorme daling van de koers van de dollar en het pond, die tot gevolg had dat in guldens gemeten het prijspeil van onze belangrijkste buitenlandse concurrenten in twee jaar tijd met ruim 15% daalde.
Het forse herstel aan concurrentiekracht dat in de jaren tot 1985 was opgebou V.V.D, werd daardoor weer goeddeels ongedaan gemaakt.
Met alle gevolgen van dien voor het hoofddoel van
het regeringsbeleid, de terugdringing van de werkloosheid met 200.000. En met alle nare gevolgen ook voor de schatkist.
Als de economie tegen zit, zullen immers ook de belastinginkomsten van de overheid teruglopen. Dan zullen de werkloosheidsuitkeringen weer toenemen en komen we opnieuw voor de moeilijke keuze te staan van of meer bezuinigen of accepteren dat de staatsschuld weer harder in plaats van langzamer gaat stijgen.
Betekent die derde klap nu, dat we terug bij af zijn? Gelukkig niet.
In de eerste plaats is de gezondheidstoestand van de bedrijven veel gunstiger dan in het begin van de jaren tachtig. Er is dus meer incasseringsvermogen en meer optimisme.
Dat blijkt ook uit het feit dat de werkloosheid nog steeds daalt, de laatste twee maanden zelfs weer in een bemoedigend tempo.
Een tweede belangrijk verschil is dat er een zeker vertrouwen bestaat, dat wie in staat is

twee klappen op te vangen, ook in staat moet zijn adequaat op de derde klap te reageren. Er is geen reden om ons in de put te praten.
Hier en daar bestaat wel een zekere neiging om wat al te luchthartig te reageren op de huidige
problemen.
Ik ben daar beducht voor. Beducht met name daarvoor dat achter die luchthartigheid weerzin zit om opnieuw de bittere pillen van de afgelopen jaren - matiging en bezuiniging - te moeten slikken.
Ik vind die weerzin begrijpelijk, maar niet terecht.
Hoezeer de daling van de aardgasinkomsten voor de overheid ook een tegenslag was, voor de burger was het een meevaller. Mede daardoor beleeft het overgrote deel van de bevolking en van de werknemers weer enkele jaren een positieve koopkrachtontwikkeling. Ook de laagstbetaalden gaan er in het algemeen weer op vooruit.
Iedere Nederlander weet ook dat onze welvaart moet worden verdiend in een forse concurrentiestrijd met andere landen.
Dat lukt nog steeds vrij redelijk. Ons welvaartsniveau behoort tot de hoogste van de wereld en ligt bijvoorbeeld aanzienlijk boven dat van Engeland, waar mevrouw Thatcher haar derde verkiezingsoverwinning kennelijk dankt aan het feit dat zij erin begint te slagen Engeland als industriële natie weer mee te laten tellen in de wereld.
Behoud van dat hoge Nederlandse welvaartsniveau temidden van een wereld waarin steeds meer nieuwe industrielanden hun achterstand proberen in te halen - en terecht - is eigenlijk al heel wat. Juist als christen-democraten zouden wij voorop moeten lopen om te accepteren dat nu andere - armere - landen aan de beurt zijn om hun welvaartspeil te verhogen.
In feite is een oproep tot matiging niet meer dan dat. Het is geen oproep om welvaart op te offeren, maar om voorlopig weer even van verdere welvaartsgroei af te zien, om een pas op de plaats te maken. Hetzelfde geldt voor de bezuinigingstaakstelling van het kabinet-Lubbers.
In feite is er geen sprake van een situatie waarin de overheid minder uitgeeft, maar veel eerder van een situatie dat het totale budget van de overheid gelijk blijft.
De pijn zit vooral daarin dat er op tal van terreinen dringend behoefte is aan meer geld en dat het ons niet voldoende lukt om dat geld elders vrij te maken.

Die pijn wordt verergerd doordat het in een aantal sectoren nog steeds niet gelukt.om belangrijke overschrijdingen van de toegestane begrotingsbedragen te voorkomen.
Dat heeft ertoe geleid dat de Kamer in de afgelopen jaren steeds kritischer is geworden over het financiële beheer van de overheid.
Ik beschouw dat als een goede ontwikkeling.
Met belastinggeld van burgers moet zorgvuldig worden omgegaan en de besteding daarvan moet goed worden gecontroleerd.
In het verleden - toen de overheidssector een enorme groei doormaakte - is daar wel eens onvoldoende aandacht aan besteed.
Die achterstand wordt nu geleidelijk ingehaald.
En aangezien ministers ook maar gewone druk bezette mensen zijn is daarvoor politieke druk nodig.
Die politieke druk ontstaat wanneer en de Tweede Kamer en de Algemene Rekenkamer weer blijk geven van hun kritische instelling.
Daardoor ontstaat echter tegelijk de situatie dat, naarmate wij meer werk maken van die financiële controle, de burgers juist de indruk krijgen, dat er maar wat aan gerommeld wordt.
Ik zie dat als een overgangsverschijnsel. Als straks, over enkele jaren, de financiële en administratieve organisatie bij de overheid gemoderniseerd is en aan normale controle-eisen voldoet, zullen de klachten op dit punt stellig afnemen.
Maar ook dan blijft de situatie bestaan dat niet alles tegelijk kan. Dat er prioriteiten gesteld en keuzen gemaakt moeten worden.
De partijpolitieke discussie over de verantwoordelijke samenleving kan ons daarbij behulpzaam zijn.
In die zin behoeven we ons er niet voor te schamen dat er verband bestaat tussen een verantwoord financieel beleid en onze discussie over essentiële en minder essentiële overheidstaken, over het niveau van basisvoorzieningen en over een juiste verdeling van verantwoordelijkheden tussen de overheid en maatschappelijke organisaties.
De discussienota over de verantwoordelijke samenleving erkent dat verband met zoveel woorden, als de verwachting wordt uitgesproken dat die verantwoordelijke samenleving onder andere zal worden gekenmerkt door een kleinere collectieve sector - een kleinere overheid dus - en door een lagere belasting- en premiedruk. Dat gaat verder dan het stabiliseren van de collectieve sector waarop nu het streven is gericht.

Intussen zal de discussie in de partij en in de fractie over deze problematiek niet altijd synchroon lopen.
Zo zal de Tweede Kamer al op betrekkelijk korte termijn knopen moeten doorhakken op het terrein van de toekomstige structuur van de gezondheidszorg. Naast het verkiezingsprogram "Uitzicht" dat u ons als leidraad voor deze periode hebt meegegeven, vormt daarbij ook het rapport van ons wetenschappelijk instituut een belangrijk referentiepunt.
Dat maakt een partijpolitieke discussie over dit onderwerp niet zinloos. Het maakt wel dat de waarde ervan toeneemt naarmate de discussie zich meer concentreert op de wat langere termijn.
Een verantwoordelijke samenleving wordt niet alleen gekenmerkt door een goed afgewogen pakket aan basisvoorzieningen, maar moet ook een samenleving zijn waarin de burgers zich veilig voelen en vertrouwen hebben in de regelgeving van de overheid.
Terecht heeft de minister-president in dit verband het thema van de overbelaste overheid aan de orde gesteld.
Daarbij doet zich het verschijnsel voor dat een overbelaste overheid al gauw z'n toevlucht moet nemen tot een systeem van regelgeving, waardoor uiteindelijk ook de burgers worden overbelast.
Dat gebeurt met name als voorschriften en regels worden uitgevaardigd zonder dat er voldoende nagedacht is over de vraag of ze wel te handhaven zijn.
Echte ontsporingen ontstaan als daarbij dan ook nog eens komt dat èn de regering èn het parlement èn de rechterlijke macht maar half overtuigd zijn van de redelijkheid van de afgekondigde regels.
Een actueel voorbeeld daarvan vormen de Europese voorschriften ter beperking van de visvangst.
Ook op dit punt moeten regering en parlement volstrekte helderheid verschaffen omtrent de regels waaraan het gedrag van vissers zal worden getoetst. En niet alleen over de regels maar ook over de maatregelen die worden getroffen om te verzekeren dat die regels worden nageleefd.
Dat is belangrijker dan de aandacht van het eigen tekortschieten af te leiden door de discussie toe te spitsen op de persoon van de zittende bewindsman. Als de Tweede Kamer daarover over twee weken een oordeel uitspreekt, zal zij zich in de eerste plaats moeten afvragen of deze minister - evenals zijn voorgangers en zijn staatssecretaris van

weleer - een ander beleid heeft gevoerd dan waarom de Kamer zelf heeft gevraagd. In de tweede plaats komt daar dan de vraag of het gezag van de minister zodanig is aangetast, dat hij niet geloofwaardig meer kan functioneren. Daarbij bestaat uiteraard een duidelijk verband tussen het antwoord op de eerste en op de tweede vraag.

De CDA-fractie zal ook op die vragen in het komende debat heldere antwoorden geven.

Deze zomer staat het tweede kabinet Lubbers voor de zware opgave een goede begroting voor het jaar 1988 te maken.

Die begroting moet financieel verantwoord zijn en tegelijk passen in de hoofddoelstelling van het beleid om de werkloosheid fors verder terug te dringen.

Gelukkig groeit er over de hoofdlijnen van het sociaal-economisch beleid tussen de regering en de centrale organisaties van werkgevers en werknemers geleidelijk meer overeenstemming.

Het voorjaarsoverleg was daarvan een belangrijke illustratie. De daar gemaakte principe-afspraken moeten de komende maanden worden uitgewerkt tot concrete plannen, waar we straks in het najaar een oordeel over kunnen geven.

Er liggen dus niet alleen grote problemen, maar ook goede kansen voor de regering. Kansen om steun te krijgen voor het broodnodige matigingsbeleid. Kansen ook om samen met de sociale partners te werken aan scholingsprogramma's die de kansen van langdurig werklozen op de arbeidsmarkt verbeteren.

Kansen dus om verder te bouwen aan een voortgezet economisch herstel, aan het terugdringen van de werkloosheid en het gezondmaken van de overheidsfinanciën.

Daarnaast is er dan de verbreding naar het zoeken van oplossingen voor de overbelaste overheid; oplossingen die tegelijk een versterking van onze rechtsorde betekenen en de burgers een groter gevoel van veiligheid geven.

Het tweede kabinet-Lubbers loopt stroef, roept de oppositie. Nu roept elke oppositie dat altijd van elk kabinet.

Daar ben ik dus niet van onder de indruk. Een begin van bewijs ben ik nog niet tegengekomen. Integendeel. De samenwerking met de V.V.D verloopt redelijk. De verhoudingen binnen het kabinet zijn goed. De uitvoering van het regeringsprogramma is zeker niet ondermaats.

Maar Lubbers-II is een ander kabinet dan Lubbers-I. Stond het eerste kabinet voor de

opgave ons land er weer bovenop te helpen en in te grijpen waar dat te lang was nagelaten, het tweede moet de basis leggen
voor een gezonde en evenwichtige ontwikkeling in de jaren '90.
Het eerste vergde in de eerste plaats moed en daadkracht, het tweede moet de voorwaarden scheppen voor nieuwe evenwichten. Dat vergt vooral zorgvuldigheid en behoedzaamheid.
Juist nu het lek boven water is vereist het grote stuurmanskunst om het schip in veilig water te brengen.
Kortom; het tweede kabinet Lubbers is nog lang niet uitgeregeerd. Er is volop werk aan de winkel. Lubbers moet gewoon doorgaan met het afmaken van z'n karwei.